

KOMPETENCE PRO DEMOKRATICKOU KULTURU –
NÁSTROJ PRO OTEVŘENOU SPOLEČNOST

INFORMAČNÍ MATERIÁLY ZE SEMINÁŘŮ

Anna Maršíková



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR



Projekt je financován z Evropských strukturálních a investičních fondů
v rámci Operačního programu Praha – pól růstu ČR.

OBSAH

JAK PRACOVAT S TÉMATEM DEMOKRACIE VE ŠKOLE?	3
JAK ZAPOJIT ŽÁKY?	7
JAK ZAPOJIT UČITELE A VEDENÍ ŠKOLY?.....	10
JAK ZAPOJIT RODIČE A KOMUNITU?	12
ZDROJE.....	15

JAK PRACOVAT S TÉMATEM DEMOKRACIE VE ŠKOLE?

V českých školách se odehrává plno skvělých aktivit a projektů a někdy není vůbec zapotřebí měnit mnoho. Když totiž mluvíme o škole fungující na demokratických principech, není hned zapotřebí představovat si "bezcílně" pobíhající děti, absenci školního řádu či veškeré hodiny bez frontální výuky. Není sporu o tom, že jasně definované hranice a pravidla jsou pro efektivní fungování školy klíčové. Zásadní otázkou pak ale je, kdo se na vytyčování těchto hranic a pravidel podílí. Je to pouze vedení školy? Mohou se na procesu podílet i vyučující? Zapojují se dokonce žáci či rodiče do chodu školy? Má i komunita možnost vyjádřit se? Právě úroveň a oblast participace jednotlivých skupin je jedním z ukazatelů toho, jak moc demokratická škola je. Autoři manuálu participačních metod (Participatory Methods Toolkit) definují tři úrovně participačního procesu – participace v plánování, participace v implementaci, a participace v evaluaci (Slocum, 2003, s.9). Současné aktivity odehrávající se na školách zůstávají ve velké míře na úrovni participace v implementaci (žáci se účastní aktivit, které pro ně naplánovali učitelé či vedení školy)¹, což ale ve svém důsledku nemusí přispět k posilování KDK.

Participace sama o sobě nemusí být nutně demokratická. Pojďme si toto tvrzení ilustrovat na konkrétním příkladu fungování školních zahrad. Mnoho škol má na svém pozemku (či ve veřejném prostoru) menší či větší zahradu, záhonky, květináče, a není žádná novinka, že tyto prostory nabízí obrovský potenciál k rozvoji žákovských kompetencí. Některé školy využívají zahrady na úrovni participace žáků v implementaci. To znamená, že se žáci v průběhu roku (někdy i o prázdninách) starají o sázení, zalévání, pletí či sklizení ovoce či zeleniny. Takové aktivity lze bezesporu zařadit do výuky (přírodověda, biologie) a do průřezových témat jako je osobnostní a sociální výchova (rozvoj dovedností pro spolupráci, řešení problémů, komunikace atd.), či environmentální výchova (rozvoj porozumění důsledků lidské činnosti na prostředí, odpovědnosti k přírodě a životnímu prostředí atd.). Stačí si ale vybavit, jak moc demokratické nám přišlo, že jsme se ve škole museli účastnit různých brigád, okopávání školních záhonků apod. Právě v takové podobě participace, kdy si

¹ Tematická zpráva České školní inspekce z roku 2017 s názvem *Participace žáků a studentů na fungování a rozvoji školy* uvádí, že podle vnímání vedení škol mají ve více než 90% případů žáci základních škol žádný či pouze malý podíl na rozhodovacích procesech (ČŠI, 2017a, s.5).

studenti nemohou zvolit, které aktivity se zúčastní a jakým způsobem, demokratický aspekt chybí.

Participace žáků v plánování a v evaluaci tento nedostatek kompenzují a posouvají možnosti rozvoje kompetencí na další úroveň. Pokud budou mít žáci možnost již od samého počátku rozhodnout jaké plodiny se na zahradě budou pěstovat, kdo bude zodpovědný za kterou aktivitu, a jak se s úrodou naloží, budou k celému úkolu přistupovat odlišně. Mimo jiné dojde k posílení zodpovědnosti za vlastní nápady a činy v rámci širšího kolektivu (např. když nezaliju záhon, jak jsme se domluvili, celá moje třída přijde o úrodu), žáci budou více motivováni učit se (např. jakým plodinám se bude dařit v našich podmínkách) a zapojit se do aktivit, které je zajímají a jsou přínosné pro jejich sebepoznávání a osobnostní rozvoj.

Jak tedy využít aktivity, které se na školách již odehrávají, a zasadit participaci do širšího kontextu rozvoje kompetencí pro demokratickou kulturu? Právě zde může pomoci celoškolský přístup k modelu kompetencí pro demokratickou kulturu. Autoři modelu KDK uvádí, že zatímco ve výuce se žáci a studenti věnují tématu demokracie především na formální úrovni, celoškolský přístup k posilování KDK dává mnohem více prostoru k procvičování praktických dovedností podporujících demokratickou kulturu – mohou zvýšit angažovanost žáků nejenom ve školním prostředí, ale i na komunitní a celospolečenské úrovni (COE, 2018, s.90-92). Referenční rámec KDK identifikuje mimo jiné následující výhody celoškolského přístupu:

- zlepšení spolupráce a vztahů mezi žáky navzájem, ale i rodiči, učiteli a dalšími pracovníky školy
- nárůst respektu, empatie a schopnosti naslouchat druhým
- uvědomění si odpovědnosti za své vzdělání a své role ve vytváření celkové atmosféry ve škole
- posílení zájmu o dění kolem sebe
- vytvoření bezpečného prostředí pro učení (se) založeného na otevřenosti a vzájemné důvěře
- posílení spolupráce s partnerskými organizacemi na úrovni komunity a možností, jak zažít demokratické procesy v praxi

(COE, 2018, s.96)

Referenční rámec KDK také definuje klíčové principy pro zavádění celoškolského přístupu při posilování demokratické kultury:

- respektování kontextu školy (zavádění změn by mělo být postupné a měli by se na něm podílet všichni aktéři)
- poskytnutí podpory všem zúčastněným aktérům (všechny osoby zapojené do procesu posilování demokratické kultury by měly mít možnost být součástí celého procesu, od evaluace, přes hledání řešení, až po implementaci změn)
- rozvíjení praktických a participativních metod k posilování kompetencí pro demokratickou kulturu v každodenním chodu školy (nejefektivnějším způsobem změny klimatu školy je začlenění vytýčených změn do běžného chodu školy, nejen do výuky)
- začlenění zvolené strategie do formálních dokumentů školy, například do školního vzdělávacího plánu (pro všechny zapojené aktéry bude jednodušší držet se strategie, pokud bude mít závaznější a jasně formulovanou formu)
- snaha o udržení dlouhodobé strategie a projektů (k systemické a systematické změně klimatu školy je potřeba dodržovat dlouhodobě konsistentní přístup, nikoliv volit pouze nárazové aktivity zacílené na určitou skupinu)

(COE, 2018, s.97-98)

A konečně, referenční rámec popisuje pět fází zavádění celoškolského modelu KDK:

1. Vstupní analýza/evaluace stávajícího prostředí školy (jaké jsou silné a slabé stránky školy v oblasti demokratické kultury, do jaké míry jsou do chodu školy zapojeni všichni aktéři atd. – viz kapitola této příručky s názvem *Jak vyhodnotit klima školy?*)
2. Vymezení oblastí pro změnu a vytvoření akčního plánu (jaké aktivity a projekty se uskuteční pro kterou cílovou skupinu a v jakém časovém horizontu – viz kapitola s názvem *Jak pracovat s tématem demokracie ve výuce?* a další části této kapitoly)
3. Uskutečnění naplánovaných aktivit
4. Vyhodnocení dopadu aktivit (průběžné i závěrečné)
5. Sdílení výsledků, pozorovaných změn se zainteresovanými skupinami a společná diskuze nad dalším vývojem

(COE, 2018, s.98)

Následující podkapitoly přináší několik tipů a možností zapojení žáků, učitelů, vedení školy, rodičů a komunity do chodu školy tak, aby došlo k posilování kompetencí pro demokratickou kulturu a zlepšení celkového klimatu. Vybrány byly především takové

aktivity, které nevyžadují příliš velkou přípravu či finanční zdroje, a přitom mají potenciál efektivně změnit klima školy. Zároveň se jedná o aktivity velmi variabilní, které si můžete přizpůsobit vašim možnostem a podmínkám. Všechny zmíněné aktivity se snaží přirozeně propojit všechny aktéry – žádná z aktivit se neobejde bez (alespoň pasivní) podpory vedení, a zároveň bez aktivního přispění žáků, případně rodičů či komunity. Rozděleny jsou podle toho, na jakou cílovou skupinu jsou primárně zaměřené.

JAK ZAPOJIT ŽÁKY?

Zodpovědnost, soběstačnost, kritické myšlení, komunikace, porozumění rozhodovacím procesům, férovost. To jsou některé z dovedností, postojů a hodnot, které jsou rozvíjeny skrze žákovskou participaci ve škole (COE, 2018, s.94). V současné době asi nejpoužívanějším nástrojem participace studentů jsou tzv. žákovské parlamenty². Tematická zpráva České školní inspekce z roku 2017 uvádí, že určitá forma žákovského parlamentu funguje na 1501 základních a 596 středních školách v České republice (ČŠI, 2017a, s.3). Ačkoliv zpráva ČŠI celkově hodnotí fungování žákovských parlamentů kladně, zároveň upozorňuje na fakt, že problémem na některých školách je zavedení parlamentu pouze na formální rovině (ČŠI, 2017a, s.17-18), což ostatně potvrzují například i účastníci kurzu pro průvodce demokratickou kulturou pořádaného Multikulturním centrem Praha (2019). Takový způsob fungování školního parlamentu, kdy na výsledky jednání není brán zřetel, je pro všechny zapojené osoby pouze demotivující, a je také v rozporu s principy rozvoje kompetencí pro demokratickou kulturu³. Často přitom problém tkví v komunikaci vedení školy/koordinátorů žákovského parlamentu/zapojených pedagogů se žáky/volenými zástupci žákovských parlamentů. Je samozřejmé, že ne vždy je možné vyhovět všem požadavkům a návrhům žáků a studentů. Pokud si například studenti přejí vybudování kuchyňky, ale škola žádný takový prostor k dispozici nemá a na větší stavební zásahy nejsou peníze, není v současné chvíli tento návrh realizovatelný. To ale neznamená, že musí být návrh smeten ze stolu jen s konstatováním, že žádná kuchyňka nebude. Důležité je, aby žáci dostali vysvětlení, proč tomu tak je, a mohli na ně případně reagovat. Někdy totiž mohou vidět snadné řešení, které vedení školy nenapadlo a mohou dovést celý dialog ke kompromisu (například vybudování malé kuchyňské linky ve stávající společenské místnosti apod.). Rozsáhlou metodiku práce s žákovským parlamentem nabízí projekt Škola pro demokracii (www.skolaprodemokracii.cz).

Další zajímavý způsob, jak získat zpětnou vazbu od žáků a studentů, ale i zaměstnanců školy, přinesla studentská organizace Democracy Go. Obecným cílem této iniciativy je podporovat demokratický dialog založený na racionálních argumentech a

² V tematické zprávě České školní inspekce představují žákovské parlamenty dokonce jedinou formu participace, na kterou se ČŠI zaměřila (ČŠI, 2017a).

³ Podle autorů referenčního rámce KDK je nezbytné, aby participace žáků a studentů byla autentická a smysluplná, tudíž byla založená na skutečném převzetí zodpovědnosti za daná rozhodnutí, nikoliv pouze předstírání rovného dialogu (COE, 2018, s.94)

respektu k názoru druhých. Stejný účel měl i projekt s názvem *Kafe za názor*, který proběhl na půdě Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v dubnu 2017. Studenti využili nepoužívaný prostor vrátnice a na tři dny otevřeli demokratickou kavárnu, kde mohl kdokoliv zanechat vzkaz a nalepit ho na okno vrátnice. Motivací k vyjádření vlastního názoru byla nabízená káva. Celá iniciativa totiž reagovala na dlouhodobě nízkou míru zapojování se studentů do fakultního života a malý prostor pro otevřenou diskuzi (na jakémkoliv téma). Výchozí teorií bylo, že pokud budou mít studenti možnost získat zdarma alternativu ke kávě z automatu⁴, nebudou se tolik ostýchat napsat, co si myslí, a možná je to motivuje více se otevřít i do budoucna. A skutečně, bylo zajímavé sledovat, jak se obyčejně opuštěný prostor mění v místo, kde se setkávali studenti s pedagogy i dalšími zaměstnanci univerzity, a dávali se do přirozeného hovoru. Celá aktivita přitom vyšla zhruba na 2000 korun (papír na psaní názorů, instantní káva, cukr, mléko a papírové kelímky na kávu). Pro účely běžné školy je samozřejmě možné nahradit kávu například jiným občerstvením. Co se týče tématu, můžeme definovat specifickou otázku a zaměřit se na konkrétní téma, které je v rámci školy právě aktuální, či ponechat prostor pro obecné komentáře, připomínky, vzkazy. V prvním případě sice nezískáme kvantitativní data srovnatelná s některými jinými metodami (studentské hodnocení výuky, žákovské dotazníky apod.), ale aktivita může přinést zajímavější výsledky a zpestření do více oblastí školy. V druhém případě se jedná spíše o sociální aktivitu, která otevírá prostor pro neformální setkávání a dialog mezi studenty z různých ročníků i zaměstnanci školy. Důležitým aspektem všech podobných aktivit je jasná forma vyhodnocení výsledků zpětné vazby a otázka, co se stane s takto získanými informacemi. Zda je například bude projednávat žákovský parlament, nebo budou postoupeny přímo vedení školy, by mělo být stanoveno předem a záměr by měl být jasně vysvětlen cílové skupině – především pak pokud si akci organizují žáci sami.

Na mnoha školách je již dobrým zvykem, že žáci a studenti organizují aktivity, které jdou nad rámec zpětné vazby či školy jako takové. Může se jednat o nejrůznější besedy, sportovní a kulturní akce, komunitní festivaly atd. Příkladem mohou být studentské majálesy. Ve většině měst mají organizaci majálesů v současné době pod

⁴ Nutno podotknout, že v době konání akce nefungovala v prostorách fakulty žádná studentská kavárna či studentská místnost s možností občerstvení. Jedním z vedlejších cílů iniciativy *Kafe za názor* bylo také na tento problém upozornit, přičemž v následujícím semestru vznikla na místě pop-up kavárna.

kontrolou eventové a produkční agentury, některé, jako například v Českých Budějovicích, však zůstávají plně v rukou studentů. Studenti (pod hlavičkou Studentského kulturního sdružení České Budějovice) tak prochází všemi organizačními etapami, od příprav obsahu, přes oslovování sponzorů, logistické záležitosti, koordinaci na místě, komunikaci s médii, až po evaluaci a zpracování výstupů. Nemusíme však hned od studentů čekat, že se pustí do akce takového rozsahu. Můžeme je ale motivovat k tomu, aby v podobných kulturních událostech hledali inspiraci pro vlastní nápady. Aktivity podporující rozvoj demokratické kultury nemusí být nutně zaměřeny na téma demokracie, lidských práv a podobně. Žáci a studenti si mohou zorganizovat takové aktivity, které lze zařadit do výuky i mimo výchovu k občanství. Například besedy s experty mohou být využity prakticky v rámci kteréhokoliv předmětu. Zpracování výstupů pak může být využito ve výuce jazyků (například psaní tiskové zprávy v češtině nebo cizích jazycích), ve výuce výtvarné výchovy (vizuální stránka letáků a dalších materiálů) nebo v průřezovém tématu mediální výchova (vytvoření komunikační strategie, komunikace s médii, správa sociálních sítí) atd. K rozvoji kompetencí pro demokratickou kulturu dochází skrze jednotlivé rozplánované aktivity (respekt, občanská uvědomělost, odpovědnost, sebedůvěra, analytické a kritické myšlení, aktivní naslouchání, empatie, flexibilita a přizpůsobivost, jazykové a komunikační dovednosti, spolupráce, řešení konfliktů atd.). Především učitelům se nyní asi na mysl krade otázka, kam v již tak nabitém rozvrhu vměstnat plánování a přípravy podobných aktivit. Jako vždy, odpověď není jednoduchá. Jedním z řešení (v závislosti na rozsahu projektu) může být projektové vyučování, kdy studenti vše zvládnou naplánovat například v rámci týdne. Část komunikace mezi studenty může také probíhat mimo školu na domluvené komunikační online platformě. Ideální řešení se nabízí v podobě mezipředmětové spolupráce, kdy se na projektu podílí i několik pedagogů, kteří zvládnou zahrnout vybrané aspekty organizace projektu do své výuky (viz výše). To samozřejmě vyžaduje jistou dávku motivace a spolupráce s kolegy – vytvoření plánu aktivit atd. Proto je lepší začínat spíše s malými projekty (jednorázové besedy a akce), než se hned pouštět například do komunitního festivalu.

JAK ZAPOJIT UČITELE A VEDENÍ ŠKOLY?

Chtělo by se říci, že učitelé a vedení školy žádné další zapojování nepotřebují. Očekávání a povinnosti, které s každým novým školním rokem přibývají, spolu s nízkým platovým ohodnocením, tvoří z učitelství jednu z nejstresovějších profesí⁵. Přidávat tedy na jejich bedra ještě další projekty se nezdá příliš férové. Takto ale vzdělávání k rozvoji kompetencí pro demokratickou kulturu primárně nefunguje. Nemělo by se jednat o 'přidělávání práce' učitelům a vedení školy, ale o změnu způsobu, jakým učitelé a vedení školy pracují. Je pravda, že na začátku může být třeba, aby se otázce posilování KDK věnovalo více času a energie – je nutné vymezit si hranice, strategie a mechanismy. Ale v momentě, kdy se začne strategie přelévat do praxe, mělo by dojít k uklidnění situace a pozvolné změně prostředí školy. Podle autorů referenčního rámce pomáhá "[d]emokratický přístup k řízení školy [...] vytvářet klima školy založené na otevřenosti a důvěře a zlepšuje vztahy mezi jednotlivými aktéry" (COE, 2018, s.93).

Z rozhovorů s učiteli a účastníky kurzu pro průvodce demokratickou kulturou (MKC Praha 2019) vyplývá, že kromě administrativních překážek je velkým problémem také obecně nízká míra spolupráce v rámci pedagogického sboru. Toto tvrzení samozřejmě nelze vztáhnout na všechny školy, ale tam, kde se s takovým problémem setkávají, může jít o velmi demotivující faktor při práci učitelů. Mezi nejčastěji zmiňovaný aspekt tohoto fenoménu stojí pocíťovaná rivalita mezi pedagogy na pracovišti. Noví učitelé mají často pocit, že díky svým postojům a metodám výuky nezapadají do zaběhlého systému a nemají potřebnou podporu služebně starších kolegů. Ti si naopak stěžují například na nedostatek respektu ze strany nových kolegů. Jakkoliv banálně to může znít, nejúčinnějším způsobem, jak bojovat s takto vytvořenými stereotypy, je vzájemný dialog a výměna zkušeností mezi začínajícími a stávajícími pedagogy, což je také jedním z cílů projektu Systém podpory profesního rozvoje učitelů a ředitelů (SYPO), který připravuje Národní institut pro další vzdělávání (NIDV, online).

Kromě výše popsaného však existuje ještě další konkrétní překážka vytváření dobrých vztahů na pracovišti. Na některých školách totiž úplně chybí prostor, kde by se zaměstnanci školy mohli fyzicky setkávat mimo plánované porady. Stejně jako u žáků a studentů je i v případě vyučujících pro osobní a profesní rozvoj důležité mít k dispozici

⁵ Například analýza Forbes zařadila v roce 2016 učitele dokonce na 4. příčku stresovosti za hasiče, záchranáře a chirurgy (Bártová, 2016).

bezpečný a otevřený (v doslovném i přeneseném smyslu) prostor, kde se mohou poradit s kolegy z praxe, konzultovat problematrické situace, ale i vést neformální rozhovory či 'odpočívat'. Jestliže z praktického hlediska není možné zařídit ve škole sborovnu, společenskou místnost, kuchyňku či podobné zázemí, můžeme se pokusit otevřít alespoň pomyslný prostor pro dialog formou zpestření povinných porad či dalších formálních schůzek. Jednou takovou metodou jsou i pracovní snídane/obědy. Nemusíme hned podávat čtyřchodové menu nebo kaviár se šampaňským. Postačí ovoce či zelenina, pečivo s pomazánkou, nebo bábovka, a samozřejmě káva nebo čaj, tedy položky, které nezruinují školní rozpočet. Zdánlivě jednoduché a symbolické gesto může velmi přispět k rychlé změně nálady účastníků, pozvednout atmosféru a vést k produktivnějším diskuzím. Přípravy snídaně by se ale měl někdo ujmout dobrovolně – pokud přípravou z pozice moci svěřené vedoucím pracovníkům pověříme podřízené, celá aktivita poněkud ztrácí své demokratické kouzlo...

Doporučení referenčního rámce modelu KDK v oblasti vedení a školního managementu (včetně plánování, evaluace a rozvoje):

- rozvíjejte styl vedení založený na respektu k lidským právům, demokratických principech, rovném přístupu, participativním rozhodování, a zodpovědnosti
- podporujte účast všech aktérů na hodnocení klimatu školy skrze review, zúčastněné pozorování, setkání se zástupci studentů, celoškolské dotazníky, zpětnou vazbu od rodičů a zástupců komunity atd.
- vytvořte takové rozhodovací procesy, kde budou mít i učitelé, žáci, rodiče a zástupci komunity možnost navrhnout agendu a budou mít stejná rozhodovací práva (například účast na školské radě, focus groups, konzultace atd.)
- zahrňte podporu demokratických hodnot a principů přímo do školních dokumentů
- vymezte jasná pravidla zaručující rovné zacházení a přístup ke vzdělání pro všechny žáky i zaměstnance školy bez ohledu na víru, životní styl, etnickou či jinou příslušnost atd.
- vymezte mechanismy nenásilného řešení konfliktů a sporů
- staňte se součástí sítě škol a vzdělávacích institucí a sdílejte zkušenosti a příklady dobré praxe
- umožněte online dialog žáků z různých (i zahraničních) škol tak, aby mohli společně řešit problémy, které se jich týkají (zde pozor na administrativní záležitosti týkající se ochrany osobnosti – pozn. autorky)

(COE, 2018, s.93-95)

JAK ZAPOJIT RODIČE A KOMUNITU?

Zatímco v případě žáků, učitelů a vedení školy není pochyb o tom, že musí být do chodu školy zapojení (přestože míra a způsob zapojení závisí na mnoha faktorech), u rodičů a komunity tomu tak být nemusí. Některé přístupy ke vzdělávání jsou dokonce založeny na omezení rodičovského vlivu na vzdělávání dětí na minimum⁶. V českém kontextu není role rodiče v rámci systému vzdělávání jasně vymezená, což dává prostor jednotlivým školám pracovat s rodiči dle svého uvážení a potřeb. Některé školy spolupracují s rodiči jen na úrovni informování o výsledcích žáků, některé v oblasti rozvoje a řízení školy skrze školskou radu, některé rády zahrnují rodiče i do výuky. To samé platí i o komunitě v okolí školy. Jak již bylo nastíněno v kapitole *Jak vyhodnotit klima školy?*, demokratické kompetence ve spolupráci s komunitou můžeme rozvíjet na dvou úrovních. V prvním případě se zástupci komunity (jednotlivci, organizace, místní samospráva) podílí na chodu školy a výuce skrze organizované přednášky, besedy, ale i exkurze nebo komentáře k rozvoji školy. V druhém případě se pak jedná o umožnění žakovských projektů na podporu komunity (žáci například chodí předčítat do domovů důchodců, starají se o vybrané rostliny v parku, uspořádají veřejnou sbírku na podporu určité organizace atd.). Participace rodičů a zástupců komunity tedy není důležitá jen pro ně, ale především pro žáky samotné. Interakce s ostatními lidmi (zvláště mimo školu a známé prostředí) může sloužit k sebereflexi a rozvíjet u žáků mimo jiné občanské uvědomění, zodpovědnost, empatii, schopnost spolupráce, či porozumění určitým aspektům kultury a společnosti (COE, 2018, s.95).

Konkrétním příkladem propojení všech aktérů – tedy žáků, pedagogů, vedení školy, rodičů i komunity – může být tzv. *bake sale*⁷. Základní myšlenkou je, že žáci nebo studenti ve spolupráci s ostatními aktéry uspořádají charitativní sbírku s jasně vymezeným cílem (kam poputují vybrané prostředky) formou prodeje vlastnoručně vyrobených produktů⁸. Kromě toho, že se vyberou prostředky na dobrou věc, dojde

⁶ Například koncept Summerhill (viz www.summerhillschool.co.uk).

⁷ V doslovném překladu do češtiny se jedná o 'prodej dortů', ale v angličtině je toto slovní spojení chápáno především jako dobročinná sbírka.

⁸ I dobročinné sbírky se však musí řídit zákonem o veřejných sbírkách, je tedy nutné před začátkem akce nastudovat všechny formální náležitosti. Ty uvádí na svých stránkách například Ministerstvo vnitra ČR (www.mvcr.cz) v sekci Služby pro veřejnost/Rady a služby/Občanské aktivity. Nenechte se ale formální stránkou aktivity odradit, můžete se například domluvit s konkrétní organizací, pro kterou budete peníze vybírat, aby vám s organizací pomohla nebo jí převzala. Starší studenti pak jistě zvládnou organizaci i sami.

skrze vzájemnou interakci k posilování soudržnosti ve škole a komunitě, respektu k druhým nebo komunikačních dovedností. O stupeň dále pak můžeme aktivitu posunout, když k prodeji použijeme jídlo uvařené v rámci výuky z plodů, které žáci vypěstovali na školních zahradách, či produkty vytvořené žáky v rámci praktických činností. V rámci výtvarné výchovy můžeme vytvořit plakáty a upoutávky, v rámci hudební výchovy nacvičit doprovodné hudební vystoupení, vytvoření rozpočtu akce můžeme použít k procvičení finanční gramotnosti, v rámci výuky jazyků můžeme napsat tiskovou zprávu, zpracování fotografií a prezentaci akce na sociálních sítích můžeme využít v rámci průřezového tématu Mediální výchova atd. Akce se může uskutečnit buď v prostorách školy (a otevřít prostory školy komunitě), ve veřejném prostoru kolem školy⁹ nebo v prostorách organizace, pro kterou jsou finanční prostředky určené. Tento koncept může být použit v rámci projektového vyučování nebo například v období před prázdninami, kdy je celkově uvolněnější atmosféra (ideální je například adventní čas).

Pro další inspiraci jsou zde uvedeny ještě dva projekty již zmíněné studentské iniciativy Democracy Go. Tím prvním je *100 dobrých skutků* k oslavám 100 let od vzniku samostatného Československa z října 2018. Za projektem stojí úplně jednoduchá premisa, že každý z nás v našich každodenních životech může udělat malé dobré skutky, které ale mají velký dopad na lidi kolem nás i komunitu jako takovou. Studenti tedy zřídili společnou komunikační platformu (účet na Instagramu), kam mohli žáci a studenti škol z Česka a Slovenska sdílet své dobré skutky. Cílem přitom bylo upozornit i na opravdu malé kroky, které nás nestojí žádné peníze, ani příliš energie či času, a které mají přitom moc nechat nás alespoň na chvíli zapomenout na všechno negativní, co se kolem nás neustále děje. Může se jednat o podržení dveří kolegovi při cestě do školy, zalití uvadlého záhonku v parku, pomoc spolužačce s úkoly, pomoc dědečkovi s nákupy apod. Vaše škola tak může vytvořit jakousi 'databázi dobra', ať již v online světě (sociální sítě) nebo například ve formě tabulky na nástěnce, kam můžou všichni svůj dobrý skutek zapsat. Především pro žáky pak takové cvičení může přinést prostor pro sebereflexi (jaký jsem dnes měl den? udělal jsem dnes něco pro druhé? jaké pocity to ve mně vyvolalo?) a uvědomění si hodnoty vlastního chování. Jakým

⁹ Zde opět pozor na formální náležitosti, především pokud je třeba provést tzv. zábor veřejného prostranství.

způsobem pak data zpracujete, je na vás – můžete například na konci školního roku dobré skutky spočítat a sdílet s ostatními školami jako příklad dobré praxe.

Druhým projektem, který stojí za zmínku, je výzva s názvem *Poděť se o svou bublinu*. Funguje na podobné bázi sdílení skrze sociální média, ale tentokrát v podobě bublin s názory. Bublina v názvu reaguje na formu projektu, kdy studenti na různých akcích vyzývali kolemjdoucí, aby na papírovou komiksovou bublinu vyjádřili svůj názor na konkrétní problém či otázku, s bublinou se vyfotili a následně fotografii sdíleli na stránkách projektu (www.democracygo.cz). Zároveň ale název odkazuje i na naše názorové bubliny, ve kterých žijeme. Cílem projektu bylo podpořit vzájemný dialog, seznámit se s bublinami ostatních diskutujících a zkoumat prolínání hranic online a offline světa. S podobným formátem můžeme různě experimentovat. Můžeme například vytvořit fotokoutek s připravenými bublinami v rámci komunitního festivalu, dne otevřených dveří nebo jiné aktivity, a vybízet žáky, pedagogy, vedení školy, rodiče i zástupce veřejnosti ke sdílení vlastních myšlenek, názorů a komentářů. Zajímavou alternativou může být ponechání prázdných bublin volně k dispozici ve škole či ve veřejném prostoru (s informačním popiskem) a sledování, co se s bublinami stane. Budou lidé sdílet své názory? Budou se vyjadřovat slušně? Jsou neslušné komentáře demokratické? Kde je hranice svobody slova? Nebo se opuštěné bubliny stanou symbolem dnešní demokracie?

Doporučení referenčního rámce modelu KDK v oblasti participace rodičů a komunity:

- zahrňte do výuky rodiče nebo zástupce komunity, kteří jsou odborníky v určité oblasti
- podporujte projekty, které se zaměřují na určitý problém v okolí školy
- spolupracujte s místními neziskovými a jinými organizacemi, které škole mohou pomoci s posilováním demokratické kultury, případně žákům a studentům umožní aktivně se zasazovat o práva menšin
- spolupracujte s místními samosprávami a podporujte žáky v jejich zapojování se do komunální politiky
- umožněte studentům, aby poznali různá náboženství skrze spolupráci s náboženskými organizacemi v okolí

(COE, 2018, s.94-95)

ZDROJE

Bártová, D. (2016). 10 nejstresovějších povolání, která zvládnou jen silné povahy [online]. Forbes. [cit. 13.6.2019]. Dostupné z <<https://www.forbes.cz/10-nejstresovejsich-povolani-ktere-zvladnou-jen-silne-povahy/>>

COE (2018). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture. Volume 3: Guidance for implementation*. ISBN 978-92-871-8573-0. Dostupné z <<https://rm.coe.int/prems-008518-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-3-8575-co/16807bc66e>>

ČŠI (2017a). *Participace žáků a studentů na fungování a rozvoji školy*. Tematická zpráva České školní inspekce. Dostupné z <https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/04-F_TZ-Participace-zaku-a-studentu-na-fungovani-a-rozvoji-skoly-15-6-FINAL_kor.pdf>

ČŠI (2017b). *Společné vzdělávání ve školním roce 2016/2017*. Tematická zpráva. Praha. Dostupné z <<https://www.csicr.cz/getattachment/7734c437-a133-4411-b8b6-ed11776ad4fe/TZ-Spolecne-vzdelavani-16-10-2017.pdf>>

NIDV. FAQ SYPO [online]. [cit. 14.7.2019]. Dostupné z <https://www.nidv.cz/media/materialy/projekty/sypo/faq/FAQ_SYPO3.pdf>

Slocum, N. (2003). *Participatory Methods Toolkit: A practitioner's manual*. King Baudouin Foundation, Flemish Institute for Science and Technology Assessment, United Nations University – Comparative Regional Integration Studies. ISBN 90-5130-447-1. Dostupné z <http://archive.unu.edu/hq/library/Collection/PDF_files/CRIS/PMT.pdf>